

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI
DISLOCIRANI STUDIJ U SLAVONSKOM BRODU
IZVANREDNI SVEUČILIŠNI PREDIPLOMSKI STUDIJ RANOG I PREDŠKOLSKOG
ODGOJA I OBRAZOVANJA

DANIELA KOLAR

**GLAZBA KAO POTICAJ STVARALAŠTVA DJECE PREDŠKOLSKE
DOBI**

ZAVRŠNI RAD

Slavonski Brod, 2018.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI
DISLOCIRANI STUDIJ U SLAVONSKOM BRODU
IZVANREDNI SVEUČILIŠNI PREDIPLOMSKI STUDIJ RANOG I PREDŠKOLSKOG
ODGOJA I OBRAZOVANJA

**GLAZBA KAO POTICAJ STVARALAŠTVA DJECE PREDŠKOLSKE
DOBI**

ZAVRŠNI RAD

Predmet: Glazba u integriranom kurikulumu

Mentor: doc. dr. sc. Vesna Svalina

Sumentor: Sanja Nuhanović, predavačica

Student: Daniela Kolar

Matični broj: 441

Slavonski Brod

Srpanj, 2018.

SAŽETAK:

Glazba, kao dio odgoja u djece rane i predškolske dobi, utječe na kasniji psihofizički razvoj djeteta kao i na razvoj kreativnosti. Razvoj kreativnosti i stvaralaštva kod djece postiže se kroz različite glazbene igre. U ovom radu pojašnjeno je što je to kreativnost, kako utjecati na razvoj kreativnosti te koja su glavna obilježja nadarene djece. Također dani su primjeri aktivnosti za razvoj glazbene kreativnosti i na koje načine poticati dječje glazbeno stvaralaštvo uz kratko pojašnjenje pojma što je to stvaralaštvo.

KLJUČNE RIJEČI: glazba, kreativnost, glazbeno stvaralaštvo, igra.

SUMMARY:

Music as part of the education in early and pre-school children affects the later psychophysical development of the child as well as the development of creativity. The development of creativity and fidelity in children is achieved through various music games. In this paper, it is clarified what creativity is, how to influence the development of creativity and the main features of gifted children. There are also examples of activities for the development of musical creativity and ways of encouraging children's musical creation with a brief explanation of what creativity is.

KEY WORDS: music, creativity, music creativity, game.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. IGRA I GLAZBA	2
2.1. STRUKTURA RAZVOJA GLAZBENIH SPOSOBNOSTI.....	4
3. KREATIVNOST	6
3.1. TEORIJE KREATIVNOSTI	7
4. STVARALAŠTVO	8
4.1. POTICANJE DJEČJEG GLAZBENOG STVARALAŠTVA	9
5. PRIMJERI AKTIVNOSTI ZA RAZVOJ GLAZBENE KREATIVNOSTI	13
5.1. PJEVANJE	13
5.2. SLUŠANJE.....	15
5.3. GLAZBENE IGRE	16
5.4. UDARALJKE	17
6. ZAKLJUČAK	20
7. LITERATURA	21

1. UVOD

Glazba se oduvijek smatrala sastavnim dijelom odgoja i obrazovanja, pa se može reći da je glazbeni odgoj najstarije odgojno područje. Od stare Grčke preko srednjeg vijeka pa sve do 21. stoljeća odgoj glazbenim putem razvijao se svojim tokom. Projekt kalifornijskog sveučilišta studij Liberalnih umjetnosti iz 2010. godine za San Luis Obispo okrug pokazao je da glazba potiče razvoj mozga i sinaptičkih veza te onda kada donosi osjećaj ugone može doprinijeti optimalnom funkcioniranju mozga. Sve navedeno u kasnijem razdoblju života djeteta može dovesti do porasta kvocijenta inteligencije te ukazuje i na pozitivne rezultate u razvoju pokreta i glasovnih funkcija.

Glazbeni razvoj djeteta dio je njegovog općeg razvoja, a rana i predškolska dob optimalno je vrijeme za razvoj djetetovih glazbenih sposobnosti i stvaralaštva. Poticanje djece kroz glazbenu aktivnost u predškolskoj dobi doprinosi kasnijem bržem i točnijem svladavanju problema u igrama, lakšem ostvarivanju socijalnih kontakata i razvoju osjećaj kolektivnog duha. U toj ranoj dobi važno je da djeca razviju empatičnost, da nauče izražavati emocije i da razvijaju samopouzdanje. Brojalice, pjevane, sviranje i igre koje koriste glazbu u svojim pravilima mogu potaknuti sve gore navedeno.

U posljednje vrijeme, zadnjih 10-ak godina, nameću nam se različite vrste glazbe kroz medije i razne diskografske kuće koji zarađuju na komercijalizaciji pjesama koje su prema mišljenjima stručnjaka jako loše kvalitete čime se može zaključiti kako kvaliteta nije bitna nego je bitna je masovnost. Sluša se raznolika glazba, a djeca imaju mogućnost čuti glazbu već u majčinoj utrobi. Čim se dijete rodi potrebno je što više glazbenih poticaja i to kroz slušanje uspavanki, pjevanje jednostavnijih pjesmica, brojalica te igranjem raznih pokretnih igara s pjevanjem.

U ovom radu promišljat će se o glazbi kao sredstvu poticanja stvaralaštva u djece rane i predškolske dobi te načinima poticanja stvaralaštva u djece glazbenim aktivnostima.

2. IGRA I GLAZBA

Igra kao aktivnost u životu čovjeka bila je oduvijek predmet interesa biologa, filozofa, sociologa, liječnika i pedagoga. Iako je ova aktivnost karakteristična za djecu, jer bez nje djeca ne mogu, njoj su skloni i odrasli jer u njima izaziva strasti koje ponekad poprimaju karakter društvenog problema (Bognar, 1986).

Bognar (1986) naglašava kako je igra za malo dijete skup različitih aktivnosti kojima ono istražuje stvarnost oko sebe, upoznaje ju, reagira na svoju okolinu pri čemu razvija svoja osjetila i sposobnosti. Igra nastaje kao unutrašnja potreba djeteta za kretanjem, aktivnošću i djelovanjem. Dijete nije potrebno učiti da se igra niti ga poticati na igru.

U igri se angažiraju motoričke, senzorne, afektivne, socijalne, kognitivne i konativne sposobnosti djeteta te djeca sa sigurnošću pronalaze upravo one igre koje unaprjeđuju njihov razvoj. Igra je osnovna i najvažnija aktivnost predškolskog djeteta (Petroci i sur., 2009: 4). To je spontana aktivnost koja proizlazi iz djetetove unutrašnje potrebe te je sastavni dio svakog djeteta. Dijete u igri iskušava stvaralačke sposobnosti, razvija maštu, emocije, tjelesne sposobnosti, spretnost. Također, dijete stvara pozitivnu sliku o sebi, usvaja govor, razvija mišljenje i pamćenje, uči socijalno ponašanje te stvara prijateljstvo i druge socijalne odnose tijekom igre. Ako se ne zadovoljava djetetova potreba za igrom, to može štetiti njegovom psihofizičkom, emocionalnom i socijalnom razvoju (Petroci i sur, 2009).

Upravo glazba nam može pomoći u djetetovom razvoju. Poznato je da dječja pažnja traje kratko, odnosno ovisi o odgajateljevom načinu kako će zainteresirati djecu. Osim dobrog metodičkog postupka ne smijemo zanemariti ni utjecaj dobre glazbe.

Glazba su vokalni ili instrumentalni zvukovi kombinirani da produciraju određenu harmoniju, ekspresiju, emocije i forme, a glazbu čine tonalitet, intenzitet, te boja zvuka. Tonalitetom se nazivaju sve značajke koje povezuju tonove i akorde sklade. Intenzitetom se naziva glasnoća glazbenih isječaka. Boja zvuka se odnosi na kvalitetu zvuka i ona je različita prema različitim instrumentima. Stihovi su različite poruke gdje se razmjenjuju najčešće emocionalne informacije. Svi navedeni elementi direktno ili indirektno utječu na psihofizičke reakcije (Svetličić, L. 2004).

Danas postoje različite klasifikacije žanrova glazbe. Najčešća podjela glazbe je na sljedeće žanrove:

- Pop glazba – popularna glazba koju karakteriziraju jednostavni pamtljivi i melodični stihovi,
- Rock glazba – glazba koja sadržava pjevanje s pratećim vokalima, te zvukove električne gitare te back beat koji je prepoznatljiv dio rock glazbe, društveni utjecaj rocka se ne može usporediti s bilo kojom drugom vrstom glazbe, nastao je tokom 1950-ih i 1960-ih godina prošlog stoljeća,
- Punk glazba – nastaje iz pokreta mladih krajem 1970-ih godina, točnije iz subkulture koja nalazi inspiraciju u punk rocku,
- Blues glazba – vokalni i instrumentalni oblik muzike,
- Jazz glazba – glazbeni stil koji je nastao u Sjedinjenim Američkim Državama početkom 20. stoljeća,
- Klasična glazba – pravac u glazbi koji se na svoj način razlikuje od drugih, klasična glazba zahvaljuje svoje ime takozvanom „Klasičnom razdoblju" ili „Bečkoj klasici" koji se je oblikovao između 1770 i 1820 godine,
- House glazba – glazbeni stil, i svrstava se među elektronsku muziku, nastao je sredinom osamdesetih u Chicago (Petrović, 2001).

Glazba je značajna za razvoj svakog djeteta. Ona pozitivno utječe na djetetove fizičke i umne sposobnosti te omogućuje razvoj estetskog odnosa prema glazbi i umjetnosti općenito (Belajec, 2014).

Glazbeni je razvoj djeteta dio njegova općeg razvoja, a rana i predškolska dob je optimalno vrijeme za razvoj djetetovih glazbenih sposobnosti. Glazbenim sposobnostima nazivaju se naslijeđene biološke mogućnosti prepoznavanja i reprodukcije zvuka i zvukovnih kombinacija. Sva se djeca rađaju s nekim glazbenim sklonostima, koje se u povoljnim prilikama prve godine života mogu razviti u elementarne sposobnosti. Razvoju dječjih sposobnosti doprinosi sredina u kojoj dijete odrasta, a posebice njegova vlastita aktivnost (Manesteriotti, 1981).

2.1. Struktura razvoja glazbenih sposobnosti

Razvoj kreativnosti i razvoj glazbenih sposobnosti ima svoj određeni tijek. U Tablici 1 navedeno je devet faza tijeka razvoja glazbenih sposobnosti od rođenja djeteta do sedamnaeste godine života (Mirković-Radoš, 1983, Gordon 1980, prema Čudina-Obradović, 1990: 110-112). Iako je predmet ovog završnog rada usmjeren na glazbu, a ujedno i na razvoj glazbenih sposobnosti djece rane i predškolske dobi, tablica prikazuje sve razvojne faze.

Tablica 1. Tijek razvoja glazbenih sposobnosti

DOB	FUNKCIJA	MANIFESTACIJE
1. FAZA SLUŠANJA		
1. mjesec	Reagiranje na zvuk	Žmirkanje, podrhtavanje
1 mjesec	Reagiranje na zvuk	„Akustična fiksacija” (umirivanje kod slušnog podražaja)
3 mjeseca	Lociranje zvuka	Okretanje glave prema zvuku
4 – 6 mjeseci	Diferenciranje slušnih podražaja i početak aktivne percepcije glazbe	Veća osjetljivost za tonove nego za govor, sluša s pažnjom, pokazuje znakove zadovoljstva, pokreće se na zvuk
2. FAZA MOTORNE REAKCIJE NA GLAZBU		
6 mjeseci	Početak glazbene imitacije	Pokušaji glasovne reprodukcije
6 – 9 mjeseci	Vokalizacija na glazbu	Reprodukcija promjena u visini ili ritmu
3. FAZA PRVE GLAZBENE REAKCIJE		
9 mjeseci	Diferencijalno reagiranje i „muzičko brbljanje”	Reakcije ugone ili neugode na razne vrste glazbe
12 – 18 mjeseci	Porast broja motornih reakcija na glazbu	
18 mjeseci	Početak usklađivanja pokreta i glazbe	Primjerice – ples s drugima (lulkama)
4. FAZA PRAVE GLAZBENE REAKCIJE		

18-24 mjeseci	Spontano pjevanje i imitiranje dijelova pjesama.	Pjevanje bez riječi, imitiranje teksta i imitiranje nekoliko taktova melodije.
2-3 godine	Rivalitet spontanog pjevanja i imitiranja poznatih melodijskih sekvenci.	
3 godine	Porast glazbenog interesa. Povećava se usklađenost pokreta s glazbom, povećava se pjevanje po glazbenom modelu na račun spontanog pjevanja. Uspješna imitacija ritma, riječi i melodije.	Pažljivo slušanje. Koncentracija na glazbene podražaje.
5. FAZA IMAGINATIVNE PJESME		
3 – 4 godine	Pjevanje raznovrsnih pjesama. Pjesme su često izmišljene ili sastavljene od dijelova poznatih pjesama. Melodijski su inventivne, a ritmički skromne.	
6. FAZA RAZVOJA RITMA		
5 – 6 godina	Sposobnost održavanja ritma postaje dvostruko bolja. Poteškoće: -ne mogu prilagoditi pokrete promjenama tempa -greške u intervalima -slučajno transponiranje u drugi tonalitet -još ne razlikuju zasebno riječ, ritam i visinu tona.	
7. FAZA STABILIZACIJE GLAZBENIH SPOSOBNOSTI		
6 – 9 godina	Nagli razvoj i melodijskih i ritmičkih vidova glazbene sposobnosti. U skladu s razvojem sposobnosti stvaranja pojmova nastaju glazbeni pojmovi: ritmički, melodijski, harmonijski i pojmovi o glazbenoj formi. Percepcija i razumijevanje glazbe olakšani su usvajanjem pojmova: trajanje, tempo, takt, melodijsko kretanje i tonalitet.	
8. FAZA ESTETSKOG PROCJENJIVANJA		
11 godina	Javlja se viši oblici glazbenih sposobnosti koji omogućuju glazbene estetske procjene. Prvo se javlja sposobnost procjenjivanja adekvatnosti ritmičke akcentuacije, a kasnije procjenjivanje harmonije, intenziteta i fraziranja.	
9. GLAZBENA ZRELOST		
17 godina	Uz sistematsko njegovanje i glazbeno obrazovanje, puna zrelost glazbenih sposobnosti postiže se oko 17 godina. Ona sadrži složene oblike glazbenih sposobnosti kao što su: sposobnost harmonijske analize, estetskog procjenjivanja glazbe ili sposobnost samostalnog glazbenog stvaranja.	

3. KREATIVNOST

Kad se govori o kreativnosti, mora se uzeti u obzir da taj pojam ima dva značenja.

- Prvo značenje jest da je kreativnost stvaralaštvo, stvaranje novih glazbenih, umjetničkih te ostalih znanstvenih djela, ideja i stvari,
- drugo da je kreativnost osobina ili skup osobina koje omogućuju, izazivaju stvaralaštvo, odnosno produktivnost (Čudina-Obradović, 1990).

Postoje četiri kategorije, odnosno sastavni dijelovi kreativnosti:

- *Prva kategorija je kreativna osoba.* Sve su osobe kreativne u određenom opsegu, jer svaka osoba rođenjem dobiva određen potencijal za kreativnošću,
- *Druga kategorija je kreativni produkt* i podrazumijeva određenu novost u odnosu na već postojeće stanje, originalnost te korisnost, ekonomičnost za cijelo društvo koje se očituje kroz umjetnička, tehnička, znanstvena i druga područja,
- *Treća kategorija* odnosi se na *kreativni proces*, koji podrazumijeva način stvaranja kreativnog produkta,
- *Četvrta kategorija* naglašava važnost *kreativne okoline*, odnosno društva u kojem kreativna osoba živi te potiče li ili sputava okolina dijete u njegovom kreativnom razvoju. U okolinu pripada obitelj, škola ili određene zajednice, odnosno društva koja imaju utjecaj na razvoj kreativnosti (Somolanji i Bognar, 2008).

Kako bi se pojam kreativnosti bolje objasnio, načinjena je podjela na kreativnost s „velikim K“ i s „malim k“ (Huzjak, 2006). Taylor (1959) kreativnost razvrstava u pet stupnjeva. To su:

- kreativnost spontane aktivnosti (1 – 6 godina),
- kreativnost usmjerene aktivnosti (7 – 10 godina),
- kreativnost invencije (11 – 15 godina),
- kreativnost inovacije (16 – 17 godina),
- kreativnost stvaranja (18+).

Prva četiri stupnja pripadaju „malom k“, a zadnje „velikom K“. Kada govorimo o kreativnosti s „malim k“ ona se odnosi na onu djecu koja samostalno otkrivaju pravila i tehničke vještine u rješavanju problema te izmišljaju neobične strategije za rješavanje istih. Kreativnost s „velikim K“ podrazumijeva istežanje, mijenjanje ili transformiranje područja.

3.1. Teorije kreativnosti

Postoje razne teorije kreativnosti, odnosno stvaralaštva, koje se mogu pronaći u literaturi (Rojko, 1996, prema Dobrota, 2012: 31-32), a to su:

- *Psihoanalitička ili dinamičko-psihološka teorija*

Mehanizam sublimacije je prisutan u stvaralaštvu, te se pomoću njega objektiviziraju nagoni, želje i kompleksi koji su potisnuti,

- *Intelektualističko-faktorska teorija stvaralaštva*

Ova teorija nastoji odrediti one sposobnosti koje su najvažnije za stvaralaštvo, a prema Guilfordu to su: originalnost, fleksibilnost, fluentnost riječi, asocijativna fluentnost, ekspresivna fluentnost, fluentnost ideja, figuralna elaboracija te osjetljivost za probleme i redefinicija,

- *Geštaltistička teorija stvaralaštva*

Objašnjava stvaralaštvo misaonim procesima,

- *Asocijativna teorija kreativnosti*

Kreativnost je povezivanje određenih elemenata ili ideja, pomoću tri asocijativna mehanizma: slučajnih vanjskih dodira, sličnosti i medijacija,

- *Teorija crta ličnosti ili dimenziona teorija stvaralaštva*

Temelji se na uvjerenju da kreativni pojedinci imaju specifičan sklop osobnih crta kao što su inteligencija, ustrajnost, snažan karakter i sl.

Razvoj kreativnosti ima svoj određeni tijek ako se razvija u potpunosti spontano i slobodno. Prema Čudina-Obradović (1990), djeca već u prvoj godini života pokazuju urođenu znatiželju istraživanjem svijeta oko sebe. To je prirodna karakteristika koju imaju sva djeca koja su zdravo razvijena te žive u skladnom okruženju. Stoga, može se reći kako se u ranom djetinjstvu razvija emocionalna osnova kreativnosti. Čudina-Obradović (1990) navodi kako se nakon djetetove druge godine života njegovo kreativno istraživanje nastavlja kroz igru, priču, izmišljanje i zamišljanje, stvaranje neobičnih kombinacija riječi/boja/plesnih pokreta, uočavanje sličnosti oblika itd. Razvijaju se nezavisnost, samostalnost, samopouzdanje te vrijednosti vlastite osobnosti. Važna stavka u razvoju kreativnosti je ta da sami roditelji potiču djecu na aktivnost i samostalnost. U predškolskoj dobi započinje razvoj kreativnog stila, uvježbavanje tehnika divergentnog mišljenja te razvoj kreativne mašte.

4. STVARALAŠTVO

Stvaralaštvo znači stvaranje nečeg novog, novog proizvoda, teorije ili umjetničkog djela. Za stvaralaštvo je potrebna mašta i kreativnost. U glazbenopsihološkoj literaturi termini stvaralaštvo i kreativnost su sinonimi. Postoje mnogobrojne definicije kreativnosti, jer je to područje psihologije koje se tek zadnjih 30-ak godina krenulo istraživati podrobnije.

Taylor je (1959, 51-82) došao do nekoliko tipova stvaralaštva. To su:

- Ekspresivno stvaralaštvo – bitna je sloboda izražavanja bez određenih pravila (crteži, spontano dječje glazbeno stvaralaštvo),
- Produktivno stvaralaštvo – uvjetovana je određenim vještinama i pravilima,
- Inoventivno stvaralaštvo – obuhvaća sposobnost drugačijeg opažanja,
- Inovativno stvaralaštvo – uz osnovno poznavanje pojedinih načela te njihova modifikacija,
- Emergentno stvaralaštvo – pronalaženje neke nove teorije, te predstavlja najviši stupanj kreativnosti.

Neke osnovne odlike „stvaralačkog“ ponašanja su radoznalost, radost, strast za pronalaženjem te u djeci je potrebno poticati tu radoznalost kako bi se moglo normalno razvijati i stvarati. Psiholozi su tijekom proučavanja kreativnih ličnosti došli do velikog broja osobina koje karakteriziraju kreativne osobe – osobe koje su sklone stvaralaštvu, a neke od njih su:

- Emocionalna stabilnost
- Nezavisnost
- Samouvjerenost
- Veća opća inteligencija
- Sklonost apstraktnom mišljenju
- Elegancija u objašnjavanju
- Sklonost redu, točnosti, metodičnosti itd.

Za stvaralački rad i za razvoj kreativnosti potrebni su uvjeti poput: primjerena socijalna klima, primjereni ekonomski uvjeti, istraživačke navike i svakodnevni rad koji ne sputavaju stvaralaštvo (Behne, 1980).

4.1. Poticanje dječjeg glazbenog stvaralaštva

„Putem glazbene umjetnosti afirmiramo kritičko i estetsko promišljanje, potičemo stvaralački proces, čime utječemo na spoznajno-vrijednosni aspekt individue, odnosno na mogućnost njihove osobne nadogradnje i kulturnog prosperiteta, te promičemo kulturu življenja i vrijednost cjeloživotnog učenja i stvaranja“ (Vidulin-Orbanić, 2008: 101).

Prema Svalini, glazbeno stvaralaštvo odnosi se „prije svega na stvaranje pojedinaca najčešće s namjerom da se stvori određeno glazbeno djelo koje predstavlja zatvorenu cjelinu sa svojim početkom, sredinom i krajem“ (Svalina, 2010: 2).

Osnovna značajka stvaralaštva je originalnost. Djeca imaju potrebu za stvaranjem, sam učinak stvaranja nije im bitan nego proces stvaranja dolazi do izražaja. Djeca vrlo često, primjerice, pjevuše poznate melodije, ali izmijene tekst i prilagode ga trenutku, igri ili radnji koju u tom trenutku obavljaju (Gospodnetić, 2011).

Gospodnetić (2011) navodi načine poticanja dječjeg stvaralaštva koje odgojitelj može primijeniti u radu s djecom, a to su:

- *Stvaranje zvukova koji nisu uobičajeni*

Odnosi se na npr. gužvanje nekog šušlavog materijala ili trganje kartonske kutije,

- *Osluškivanje i oponašanje*

Odnosi se na npr. istraživanje zvuka pada predmeta s visine na pod, razlikovanje zvukova pada raznih lakih i teških predmeta i sl.,

- *Samostalna izrada zvečki*

Odnosi se na punjenje zvečki sa sitnim neoblikovanim materijalom i kasniju upotrebu tih zvečki za mali orkestar. Npr. možemo napuniti kutijicu ili bočicu sa pijeskom ili kamenčićima,

- *Odgonetanje zvukova*

Odnosi se na pogađanje djece koji se instrument ili udarac predmeta čuje iza paravana, ili što djeca rade iza paravana (npr. pljeskanje, zatvaranje vrata i sl.).

- *Slušanje glazbe uz ples*

Odnosi se na davanje uputa djeci kako da se kreću. Npr. „pusti da te glazba nosi“ ili „zamisli da plešeš pod vodom“.

- *Slušanje glazbe uz likovno izražavanje*

Odnosi se na dječje crtanje, slikanje ili modeliranje dok se sluša glazba. Djeci ne smijemo reći naslov skladbe.

- *Izgovaranje slogova*

Odnosi se na odgojiteljevo izgovaranje slogova raznom brzinom, visinom i gustoćom, a djeca ih ponavljaju.

- *Mijenjanje riječi*

Odnosi se na mijenjanje riječi u poznatoj pjesmi ili brojalici.

- *Mijenjanje melodije*

Odnosi se na mijenjanje melodije u poznatoj pjesmi.

- *Mijenjanje tempa*

Odnosi se na mijenjanje tempa u poznatoj pjesmi ili brojalici.

- *Mijenjanje dinamike*

Odnosi se na mijenjanje dinamike u poznatoj pjesmi ili brojalici.

- *Mijenjanje ritma*

Odnosi se na mijenjanje ritma u poznatoj pjesmi ili brojalici.

- *Mijenjanje naglasaka*

Odnosi se na mijenjanje naglasaka u poznatoj pjesmi ili brojalici.

- *Postavljanje glazbenih pitanja*

Odnosi se na razvijanje osjećaja za glazbeni oblik, a to možemo postići tako što ćemo utjecati na to da duljina dječjeg pjevanog ili ritmičkog odgovora bude duga kao naše pitanje.

- *Završavanje nedovršenih glazbenih fraza*

Odnosi se na odgojiteljevo prekidanje melodije na vođici ili dominantni, a djeca obično otpjevaju toniku.

- *Pjevani govor*

Odnosi se na pjevanje cijeli dan ili pjevanje samo dogovorenih riječi.

- *Ozvučena priča ili pjesma*

Odnosi se na oponašanje životinja ili pojava iz prirode svojim glasom ili na udaraljka dok se pjeva ili pripovijeda priča na mjestima gdje se životinje ili pojave javljaju.

- *Oponašanje zvukova ustima*

Odnosi se na dječje oponašanje zvukova kao što su zvukovi životinja, vozila, kiše, strojeva, zvukova iz kućanstva i sl.

- *Ritmizirani govor*

Odnosi se na govorenje u ritmu, npr. djeca mogu davati upute drugoj djeci što da rade.

- *Mali orkestar*

Odnosi se na sviranje na udaraljka.

- *Sviranje po svom tijelu*

Odnosi se na zvučne kontakte, odnosno pokrete tijela koji stvaraju zvuk, kao što su pljeskanje, toptanje nogama, zvuk zuba itd.

- *Zemlja kipova*

Odnosi se na plesnu aktivnost u kojoj su djeca začarana u kipove. Mogu se igrati pretvaranja u nešto kao u igri „Crvena kraljica“, ili se mogu međusobno provlačiti kroz raširene noge druge djece.

- *Uglazbljivanje stihova*

Odnosi se na odgojiteljevo čitanje muzikalnih stihova, a djeca ponavljaju pjevajući pojedinačno ili skupno.

- *Komponiranje riječi i melodije*

Odnosi se na svjesno komponiranje riječi i melodije, odnosno skladanje.

- *Plesanje bez glazbe*

Odnosi se na plesanje bez glazbe na zadanu temu iz svakodnevnog života ili izražavanje emocija.

Glazbene sposobnosti se nasljeđuju, no uloga odgojitelja je da te predispozicije za glazbu i glazbeno stvaralaštvo detektira i razvija kroz raznolike glazbene aktivnosti. Navedeni načini poticanja dječjeg glazbenog stvaralaštva trebali bi biti nenametljivi, a stvaranje zajedno s djecom zabavno i zanimljivo svima.

5. PRIMJERI AKTIVNOSTI ZA RAZVOJ GLAZBENE KREATIVNOSTI

U nastavku su navedeni primjeri glazbenih aktivnosti koje odgojitelji i/ili roditelji mogu provoditi s djecom. Aktivnosti su podijeljene na primjere aktivnosti pjevanja, slušanja, glazbenih igara, te sviranja na udaraljicama.

5.1. Pjevanje

Voglar (1989) navodi metode pjevanja koje dijeli na:

- metode stvaralačkog i
- metode reproduktivnog pjevanja.

U metode stvaralačkog pjevanja ubraja: izmišljanje melodije i teksta, izmišljanje melodije na zadan tekst, izmišljanje teksta na zadanu melodiju. Kod izmišljanja melodije i teksta djeca istovremeno izmišljaju i melodiju i tekst. Izmišljanje melodije na zadan tekst odnosi se na izmišljanje jednostavne melodije za tekstove dječjih pjesmica, recitacija, zagonetki i drugo. Kod izmišljanja teksta na zadanu melodiju djeca pak izmišljanju svoju kiticu pjesme na već postojeću pjesmu i uklope u melodiju te pjesme.

Voglar (1989) također navodi i tri stupnja programa stvaralačkog pjevanja, a to su:

- **PRVI STUPANJ**

Cilj je prvog stupnja utvrditi koliko djece u pojedinoj dobnoj skupini spontano stvara pjevanjem. Zadaća odgojitelja je da djeci omogući spontano glazbeno stvaralaštvo, da sam stvara te da primjećuje znakove glazbenog stvaralaštva djece u svojoj skupini.

- **DRUGI STUPANJ**

Cilj je drugog stupnja da djeca uče kako stvaramo te da počnu vrednovati kreativna glazbena djela. Zadaća odgojitelja je da s djecom provodi aktivnosti koje dovode do spoznaje kako se stvara te kako se vrednuje kreativno pjevanje. Uspjeh drugog stupnja očituje se u dječjim pjevušenjima izmišljenih pjesmica, te spoznaji da izmišljanje i stvaranje pjesmica nije teško, da je zabavno, zanimljivo i vrijedno truda.

- TREĆI STUPANJ

Cilj je trećeg stupnja da se djeca odazovu na poticaj za izmišljanje svojih pjesmica i da ta aktivnost u skupini bude priznata. Zadaća odgojitelja je da djecu pametno i nenametljivo potiče na kreativno pjevanje na razne načine, kao npr. u glazbenim didaktičkim igrama, dramatizacijama, proslavama, kroz igru lutkama, čitanje slikovnica itd.

Primjeri glazbenih aktivnosti pjevanja:

- *Brojalica „En ten tore“* (Gospodnetić, 2011)

„En ten tore, duboko je more,
a u moru kit, rodio se Split.
Split je daleko, popio mlijeko,
mlijeko je vruće, bjež' van iz kuće.“

Brojalica „En ten tore“ je brojalica u kojoj se izmjenjuju tempo, dinamika i karakter. Prvi put brojalica se može izgovoriti uz pljeskanje metra. Drugi put sporije tako da se može pljeskati okrećući tijelo svaki put na drugu stranu prateći pokrete ruku tijelom. Treći put se na prvu dobu čučne, a na drugu se digne (tempo je još sporiji). Četvrti put se počne govoriti i pljeskati tiho i sporo, pa sve glasnije i sve brže. Peti put se završi vrlo polako šapćući i umjesto pljeskanja, samo dotičući dlanom dlan.

- *Izmišljanje teksta na zadanu melodiju*

Odgojitelj pusti poznatu melodiju djeci. Djeca ju slušaju neko vrijeme, nakon čega odgojitelj okupi djecu i započne razgovor s njima o glazbi koju čuju. Nakon toga može sam probati pjevušiti neke nove riječi uz tu melodiju i djecu potaknuti da i oni dodaju nove riječi ili dijelove teksta u izmišljenu pjesmicu. Odgojitelj stihove može zapisati i svi zajedno mogu naučiti novu pjesmicu koja se može pjevati npr. na priredbama. Ako se ovakva aktivnost redovito provodi u skupini i ako odgojitelj primijeti da je djeci to zabavno i zanimljivo, povećat će se dječja kreativnost te će i sami tijekom svog boravka u vrtiću izmišljati stihove i svoje pjesmice čim čuju neku melodiju.

5.2. Slušanje

Voglar (1989) navodi metode slušanja glazbe, a to su: slušanje glazbe zatvorenih očiju, prepuštanje glazbi, likovno izražavanje glazbe ili izražavanje glazbe pokretom, nagađanje glazbe te metoda slušanja s promatranjem.

Primjeri glazbenih aktivnosti slušanja:

- *Učenje slušanja* (Einon, 2004)

Odgojitelj može s djecom provesti igru „U čemu je razlika“. Nakon što protrese kutiju riže i kutiju suhog graha, može od djece tražiti da prepoznaju razliku, a zatim to isto učiniti iza njihovih leđa. Slično se može učiniti i s udaranjem u poklopac drvenom ili metalnom žličicom.

- *„Slušalica“* (Einon, 2004)

Lijepa, ugodna i tiha aktivnost koju provode roditelji u šetnji s djecom, a sastoji se od slušanja zvukova u parku. Dijete pažljivo osluškujući može čuti prometne zvukove, pjesmu ptica, zvuk aviona koji visoko leti, šuškanje lišća, glazbu koja se čuje iz obližnje kuće, igranje djece, košenje trave i sl.

- *Aktivno slušanje* (Gospodnetić, 2011)

Da bi djeca mogla aktivno i koncentrirano slušati skladbu, odgojitelj im pušta kratke skladbe koje moraju biti kvalitetne. Skladbe mogu biti vokalne, instrumentalne ili vokalno-instrumentalne. Dok se sluša glazba, djeca se mogu kretati, možemo im pokazivati aplikacije, mogu se likovno izražavati, ali ne smijemo koristiti udaraljke u ovoj aktivnosti. Upute koje dajemo djeci vezane su za slobodu kretanja, npr. kažemo „pusti neka te glazba nosi“ ili „možete plesati onako kako vam glazba priča priču“. Ovom aktivnošću potičemo djecu na kreativnost i slobodu pokreta.

- *Likovno izražavanje na temelju glazbenog doživljaja*

Nakon ili tijekom slušanja glazbe djeca se mogu likovno izražavati s raznim likovnim priborom. Npr. tijekom slušanja glazbe mogu slikati vodenim bojama ili temperama, ili crtati ugljenom onako kako ih „glazba vodi“. Pod utjecajem glazbe, odnosno utjecajem izmjene glasnoga, tihoga, brzoga, sporoga, visokih ili niskih tonova, djeca će crtati ili slikati različite

linije po papiru. Tu će biti kratkih, dugačkih, ravnih, zakrivljenih, kružnih, isprekidanih linija. Djeca ovom aktivnošću razvijaju kreativnost na području glazbene i likovne kulture.

5.3. Glazbene igre

Promatramo li dječju igru, možemo opaziti kako ona obiluje glazbenim elementima jer djeca pjevaju naučene pjesme, ali kroz igru izmišljaju i vlastite melodije i pjesmice. To je glazbena igra, „šaranje“ tonovima i ritmovima, prirodni glazbeni izraz dječjeg raspoloženja. Djeca rado izvode glazbene igre pa one imaju i rekreativan učinak na njih (Katalozi znanja i umijeća u nastavi glazbe, 2004).

Požgaj (1988) ističe kako dječju sklonost izražavanja glazbom možemo razvijati nizom aktivnosti, što zapravo znači razvijati glazbeno-stvaralačke predispozicije koje djeca donose sa sobom. Korištenjem određenih glazbenih igara možemo doprinijeti oslobađanju i razvijanju dječjeg glazbenog stvaralaštva, a u samoj igri djeca vrlo rado sudjeluju i uživaju.

„Vrijednost je muzičkih igara u tome što se njima razvija sposobnost djece da pokretima izražavaju muziku, prije svega njezin karakter ili neki od njezinih izražajnih elemenata, dok muzika istovremeno utječe na pokrete djece da budu skladniji i ritmički izražajni... To je razlog da muzičkim igrama utječemo na razvoj muzičkih sposobnosti djece, prije svega na razvoj sluha i osjećaja ritma“ (Manasteriotti, 1973: 152).

Voglar (1989) navodi metode glazbenih didaktičkih igara, a to su:

- uspoređivanje i razlikovanje zvukova,
- reproduciranje,
- nagađanje i
- stvaralaštvo.

Kod uspoređivanja i razlikovanja npr. zvukova djeca slušaju glazbu i uspoređuju pojedine zvukove po jačini, po visini i slično. Reproduciranje se odnosi na oponašanje ritmičnih ili melodičnih motiva na instrumentu, vlastitim glasom ili pokretom. Kod nagađanja djeca slušaju glazbu i pokušavaju dokučiti kako bi se kretala osoba na ritam koji se čuje, koji instrumenti sviraju i slično. Stvaralaštvo se pak odnosi na stvaranje glazbe vlastitim glasom uz pomoć instrumenata.

Primjeri glazbenih aktivnosti igara:

- *Igre uz instrumentalnu glazbu* (Manasteriotti, 1973)

Ovim igrama odgojitelj može produbiti dječje znanje iz prirode i okoline koja su stekla zbog emotivnog djelovanja glazbe. U ovakvoj vrsti igre djeca se pretvaraju da su neke životinje ili drugi likovi pa uz instrumentalnu glazbu izvode pokrete koji odgovaraju likovima igre i njezinom sadržaju.

Postoje i igre bez sadržaja, pa se u njima pokreti izvode isključivo u skladu s glazbom.

- *Izmišljanje glazbe za priču* (Manasteriotti, 1973)

Ova glazbena dramatizacija potiče kreativnost kod djece i stvaralačku aktivnost. Potrebno je odabrati priču koja ima više likova, koji izvode radnju prikladnu za oponašanje osnovnim pokretima. Odgojitelj prvo djecu treba upoznati s pričom, a u prepričavanju postepeno uvodimo dijaloge, za koje djeca izmišljaju melodije. Nakon što se više puta ponovi priča i djeca usvoje dijaloge i melodiju, može se krenuti s dramatizacijom tako što će neka djeca imati uloge u kojima govore ili pjevaju, druga djeca će izvoditi tekstove kao zborsku recitaciju, a treći će svirati kao orkestar.

- *Pop zvijezde* (Einon, 2004)

Odlična glazbena igra za djecu koja vole ples i pjevanje. Pop pjesme koje imaju izražen ritam i samo mali opseg idealne su za djecu jer uz njih mogu pjevati i plesati kako žele. Može im se dati odgovarajuća odjeća i mikrofona u ruku (pravi, dječji ili improvizirani predmet u ulozi mikrofona). Kada se pusti glazba djeca pjevaju i plešu kako žele.

5.4. Udaraljke

Voglar (1989) navodi tri metode sviranja na instrumentima. To su: stvaranje, reproduciranje i pratnja. Stvaranje se odnosi na dječje stvaralaštvo, a djeca mogu stvarati glazbu pojedinačno, u paru ili u skupini. Reproduciranje se odnosi na ponavljanje odgojiteljeve melodije, što je dobro za uočavanje razvijenosti glazbenih sposobnosti kod djece. Pratnja se odnosi na dječju ulogu pratnje instrumentima za govoreni tekst, pjesmice, instrumentalnu glazbu, pokret te dramatizaciju bajki i priča, gdje djeca također mogu biti kreativna u stvaranju melodije i ritma pratnje.

Primjeri glazbenih aktivnosti s udaraljka:

- *Mali orkestar* (Gospodnetić, 2011)

Djeca u suradnji s odgojiteljem izrade desetak zvečki koje svrstaju u tri skupine po obliku i zvuku. Zvečke se mogu napraviti od kutijica okruglog, kvadratnog i kockastog oblika. Pune se različitim materijalima i bitno je da svaka zvečka u skupini ima jednak zvuk i boju. Na stolice u polukrugu sjeda onoliko djece koliko ima zvečaka. Odgojitelj stoji ispred djece kao dirigent, a ostala djeca su gledatelji. Odgojitelj dirigira tako što pokazuje djeci tko svira, koliko dugo svira i koliko glasno svira. Nakon odgojitelja, ulogu dirigenta preuzimaju djeca, pojedinačno. Sada dolazi do izražaja njihovo stvaralaštvo jer pri dirigiranju skladaju.

- *Sviranje na ritmični predložak* (Gospodnetić, 2011)

Djeca slušaju snimku ritma od oko pola sata koji se ne mijenja ili se promjeni nakon desetak minuta. Odgojitelj im daje uputu da sviraju na svemu oko sebe. Ova aktivnost daje djeci mogućnost da se ritmički izraze svirajući toliko dugo koliko žele. Cilj aktivnosti jest zajednička ritmička improvizacija djece bez umjetnog ritmičkog predloška, samo je važno pripaziti da se to ne pretvori u nekontroliranu buku.

- *Igranje ritmovima* (Gospodnetić, 2011)

Djeca izaberu udaraljku, sjednu u krug i ostave udaraljke na podu u sredini. Djeca se redom ustaju po udaraljku i vraćaju na mjesto. Nakon što svi uzmu udaraljke, odgojitelj može dogovoriti s djecom što će se igrati s udaraljka. Odgojitelj može npr. svirati određeni ritamski obrazac koji djeca moraju ponavljati.

- *Ruke i noge – vlastite udaraljke* (Manasteriotti, 1973)

Pomoću vlastitih ruku i nogu možemo postići razne zvučne efekte. Rukama možemo pljeskati, lupkati, pucketati prstima i udarati šakom. Možemo s djecom vježbati razne načine pljeskanja, toptanja nogama itd.

- *Sviranje na ritmičkim udaraljka* (Manasteriotti, 1973)

Među ove udaraljke ubrajamo štapiće, zvečke, kastanjete, činele, praporce, triangle, bubanj, drveni bubanj itd. Djeca mogu izvoditi ritam, te istraživati zvučeve pojedinih udaraljki.

- *Sviranje na melodijskim udaraljka* (Manasteriotti, 1973)

Među ove instrumente ubrajamo zvončice, metalofone i ksilofone. Djeca mogu istraživati zvukove pojedinih udaraljki.

- *Sviranje na boci* (Einon, 2004)

Odgojitelj može napuniti osam staklenih boca ili staklenki vodom, svaku različitom količinom tako da različito zvuče. Dijete može udaranjem štapića po svakoj posudi odsvirati svoju vlastitu melodiju.

6. ZAKLJUČAK

Roditelji i odgojitelji igraju veliku ulogu u poticanju dječjeg stvaralaštva, glazbene kreativnosti. Njihov zadatak je da to prepoznaju i usmjeravaju dijete kako bi razvijalo svoju kreativnost.

Glazba može uvelike doprinijeti razvitku stvaralaštva jer glazba je komponentna estetskog odgoja. Estetski odgoj i obrazovanje glazbom usmjerava dijete da se izražava kroz glazbenu umjetnost.

Istraživanje kalifornijskog sveučilišta iz 2010. godine dokazalo su da umjetnost, glazba i kreativnost u odgoju djeteta imaju veliko značenje te glazba kao takva je najdostupnija djetetu od samog rođenja. Uočena je korelacija glazbe i psihofizičkog razvoja djeteta koja se reflektira i na djetetov kasniji glazbeni ukus. Neka istraživanja (prema Čudina-Obradović 1990) pokazuju da glazba također potiče divergentno mišljenje čija odlika je fleksibilnost i apstraktnost što kasnije može dati određene stvaralačke sposobnosti u umjetnosti ili čak znanstveno-istraživačke tendencije.

Većina je primjera iz literature vezanih za glazbene aktivnosti za poticanje i razvijanje kreativnosti koje odgojitelj može provoditi u svom radu s djecom, poput pjevanja, slušanja, sviranja te razne glazbene igre jer kvaliteta tih aktivnosti objedinjuje više sposobnosti koje dijete može imati i razvijati, a ne samo glazbenu sposobnost. Pravilnim poticanjem glazbene kreativnosti roditelji i odgojitelji imaju težak zadatak jer učenje glazbom doprinosi stjecanju novih znanja i vještina, ne uzimajući samo glazbene vještine (Manasteriotti, 1981).

Na kraju se može reći da glazba unosi radost i veselje u svačiji život, pogotovo dječji jer uz veselje i igru djeca mogu najviše naučiti bez opterećenja.

7. LITERATURA

1. Bognar, L. (1986). *Igra u nastavi na početku školovanja*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Čudina-Obradović, M. (1990). *Nadarenost - razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Behne, K-E. (1980). Kreativität im Musikunterricht. *Musik und Bildung*, 10, str. 617-620.
4. Belajec, S. (2014). *Utjecaj glazbe na dječji razvoj*. Pribavljeno 6.7.2018. sa <http://www.roditelji.hr/obitelj/zdravlje/utjecaj-glazbe-na-djecji-razvoj/>
5. Dillman-Carpentier, F., Potter, R.F. (2012). Effects of music on physiological arousal: explorations into tempo and genre, *Media Psychology* 10, str. 339.-363.
6. Dobrota, S. (2012). *Uvod u suvremenu glazbenu pedagogiju*. Split: Filozofski fakultet u Splitu – Odsjek za učiteljski studij.
7. Einon, D. (2004). *Igre učilice*. Zagreb: Profil.
8. Gospodnetić, H. (2011). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima*. Zagreb: Skripta za studente predškolskog odgoja Učiteljskog fakulteta u Zagrebu.
9. Grgec Petroci, V., Vranko, M., Rebec, J. (2009). *Igra i dijete, dijete i igra*. Zagreb: Obiteljski centar grada Zagreba.
10. Huzjak, M. (2006). *Darovitost, talent i kreativnost u odgojnom procesu. Odgojne znanosti*, pribavljeno 15.6.2018. sa <http://hrcak.srce.hr/26205>
11. Manasteriotti, V. (1973). *Muzički odgoj na početnom stupnju. Methodske upute za odgajatelje i nastavnike razredne nastave*. Zagreb: Školska knjiga.
12. Manasteriotti, V. (1981). *Prvi susreti djeteta s muzikom. Priručnik za roditelje i sestre odgajateljice u dječjim jaslicama*. Zagreb: Školska knjiga.
13. Mirković-Radoš, K. (1983). *Psihologija muzičkih sposobnosti*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
14. Petrović, Tihomir (2001). *Nauk o glazbi*. Zagreb : Hrvatsko društvo glazbenih teoretičara.
15. Požgaj, J. (1988). *Metodika nastave glazbene kulture u osnovnoj školi*. Zagreb: Školska knjiga.
16. Rojko, P. (1996). *Metodika nastave glazbe. Teorijsko-tematski aspekti*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Pedagoški fakultet.
17. Somolanji, I.; Bognar, L. (2008). *Kreativnost u osnovnoškolskim uvjetima. Život i škola*. pribavljeno sa <http://hrcak.srce.hr/24067>
18. Svalina, V. (2010). Dječje stvaralaštvo u nastavi glazbe. U: Káich Katalin (ur.) *Korszerű módszertani kihívások*, zbornik radova (str. 378-393), Szabadka: Magyar Tannyelvű

Tanítóképző.

19. Svetličić, L. (2004). *Utjecaj glazbe na prostorno zaključivanje*, Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
20. Taylor, I. A. (1959). The nature of the creative process. *Creativity: an examination of the creative process*, (36/195), str. 311-322.
21. *Utjecaj glazbe na razvoj, emocije i socijalne vještine kod djece*. Pribavljeno 6.7.2018 sa <http://klinfo.rtl.hr/djeca-2/skolarci/utjecaj-glazbe-na-razvoj-emocije-i-socijalne-vjestine-kod-djece/>
22. Vidulin-Orbanić, S. (2008). *Glazbenom umjetnošću prema cjeloživotnom učenju. Metodički ogledi*. Pribavljeno 11.6.2018., sa http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=43904
23. Voglar, M. (1989). *Otrok in glasba. Metodika predšolske glasbene vzgoje*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.